

ks. Eugeniusz Ziemann SCJ

POWIERNICA SERCA JEZUSA Z PARAY-LE-MONIAL

Postać św. Małgorzaty Marii Alacoque wpisuje się w sposób wyjątkowy w bogatą panoramę apostołów kultu i nabożeństwa do Najświętszego Serca Jezusa. Zakonnica z klasztoru wizytek w Paray-le-Monial otrzymała misję przekazania orędzia o znaczeniu miłości Boga darowanej człowiekowi w Sercu Wcielonego Słowa, zwłaszcza w kontekście grzechu i konieczności wynagradzania za niego. Obecność jej relikwii w Polsce oraz ich peregrynacja w polskiej prowincji Sercanów skłania do krótkiego zaprezentowania tej świętej kobiety.

1. Życie i objawienia

Małgorzata Maria Alacoque urodziła się 22 VII 1647 roku w Lautecour k. Charolais (dep. Saône-et-Loire) w rodzinie głęboko religijnej. W wieku 5 lat złożyła prywatny ślub czystości. Po śmierci ojca w 1655 roku została oddana do klasztoru klarysek w Charolles, gdzie zachorowała na nieuleczalną chorobę i z tego powodu wróciła do rodziny. W roku 1661 w cudowny sposób odzyskała zdrowie za wstawiennictwem Maryi. Mimo zewnętrznych trudności pochodzących zwłaszcza ze strony najbliższych rozwijała życie modlitwy, miłość do Chrystusa eucharystycznego, *Ecce Homo* i ukrzyżowanego. Zaangażowana w apostołat, uczyła katechizmu, opiekowała się ubogimi i chorymi. Idąc za głosem powołania, w 1671 roku wstąpiła do zakonu wizytek (Zakon Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny) w Paray-le-Monial, gdzie w 1672 złożyła śluby zakonne. W latach 1673-1689, w czasie modlitwy

przed Najświętszym Sakramentem, Małgorzata Maria otrzymała dar wizji i objawień związanych z tajemnicami Serca Jezusa. Do najważniejszych zalicza się 4 tak zwane wielkie objawienia. Miały one charakter społeczny i eklesjalny, określały naturę, cel oraz praktyki kultu Najświętszego Serca Jezusa. Pierwsze objawienie odbyło się 27 grudnia 1673 roku. Zakonnica otoczona Boską obecnością została zaproszona przez Jezusa do zajęcia miejsca apostoła Jana w czasie Ostatniej Wieczerzy. Boskie Serce Jezusa płonęło wielką miłością ku niej i wszystkim ludziom. W tym czasie Zbawiciel objawił jej wspaniałość swojej miłości oraz niezgłębione tajemnice swego Najświętszego Serca. Podczas drugiego objawienia w piątek na początku 1674 roku Jezus ukazał Małgorzacie Marii swoje Serce na tronie z płomieni, jaśniejące bardziej niż słońce, o przejrzystości kryształu, z widoczną raną, otoczone cierniami i z krzyżem na szczycie. W tym widzeniu wskazał On przede wszystkim przedmiot kultu, jakim jest Jego miłość wyrażona w symbolu Serca. Trzecie objawienie miało miejsce w piątek w oktawie Bożego Ciała, prawdopodobnie 2 lipca 1674 roku. Chrystus otoczony był chwałą, miał 5 jaśniejących jak słońce ran, z których wydobywały się płomienie, zaś jego otwarta pierś podobna do rozpalonego pieca ukazywała kochające i pociągające ku sobie Serce. W czasie tej wizji Jezus skarżył się Małgorzacie Marii na oziębłość i niewdzięczność, jakiej doznaje od ludzi w zamian za okazywaną im miłość. Domagał się też zadośćuczynienia i wynagrodzenia, szczególnie przez częste przyjmowanie Komunii św., zwłaszcza w pierwsze piątki miesiąca, oraz odprawianie Godziny świętej. Czwarte objawienie przypadało w czasie oktawy Bożego Ciała, między 13 a 20 czerwca 1675 roku. Dnia 16 czerwca Jezus żalił się zakonnicy, że jest raniony lekceważeniem wierzących, świętokradztwami bezbożnych, a szczególnie osób konsekrowanych. Następnie wyraził pragnienie, aby w piątek po oktawie Bożego Ciała obchodzono w Kościele święto ku czci Jego Serca z Komunią św. wynagradzającą i uroczystym aktem wynagrodzenia

przed wystawionym Najświętszym Sakramentem. Wykonawcą tej prośby miał być spowiednik Małgorzaty Marii, jezuita Klau-
diusz de la Colombière.

Spośród 80 otrzymanych wizji i objawień Jezusa Małgorzata Maria opisała 30. Zasadniczo są one objaśnieniem i komentarzem do 4 głównych, aczkolwiek przekazują też osobom poświęconym Bożemu Sercu liczne obietnice, z których na uwagę zasługuje zwłaszcza 12 nazywanych wielkimi. Zgodnie z nimi, osoby te otrzymają łaski potrzebne do realizacji zadań wynikających z ich stanu, pokój w rodzinach, pocieszenie w strapieniach, opiekę Bożego Serca w życiu, a szczególnie w godzinie śmierci, błogosławieństwo w przedsięwzięciach. Ponadto Jezus obiecywał, że grzesznicy znajdą w Jego Sercu źródło i ocean miłosierdzia, dusze ozięble staną się gorliwe, dusze gorliwe prędko dojdą do doskonałości, domy, w których jest czczony wizerunek Jego Serca, będą błogosławione, imiona osób szerzących nabożeństwo zostaną wpisane w Jego Serce, kapłani poruszą najbardziej zatwardziane serca, osoby przystępujące przez 9 kolejnych miesięcy w pierwsze piątki miesiąca do Komunii św. w intencji wynagrodzenia otrzymają łaskę pokuty i innych sakramentów, a jego Serce będzie dla nich pewną ucieczką w ostatniej godzinie życia. Ważny wymiar społeczny miało objawienie z 1689 roku. Jezus żądał w nim publicznej czci i wynagrodzenia również od ówczesnych władców, wybierając imiennie króla Ludwika XIV, aby wprowadził królestwo Serca Jezusa w społeczno-polityczne struktury Francji i całego świata.

W latach 1684-1687 Małgorzata Maria pełniła w zakonie funkcję mistrzyni nowicjuszek i dwukrotnie asystentki przełożonej. W 1685 roku poświęciła się (z nowicjuszkami) Najświętszemu Sercu Jezusa, którego święto obchodzono w klasztorze od roku 1686, w piątek po oktawie Bożego Ciała, dając początek kultowi publicznemu. Małgorzata Maria Alacoque zmarła 17 października 1690 roku w Paray-le-Monial, a jej ciało złożono w kościele Wizytek. Aktu beatyfikacji dokonał 18 wrześ-

nia 1824 roku papież Pius IX, a kanonizacji 13 maja 1920 roku papież Benedykt XV. Jej wspomnienie liturgiczne jest obchodzone 17 października.

Małgorzata Maria napisała (przed 1685 rokiem) na polecenie swojego spowiednika Ignacego Franciszka Rolina autobiografię *La vie écrit par elle-même* (Rzym 1726), wydaną przez J.F. de Gallifeta. Ponadto zostawiła 142 listy, zapiski duchowe, akty wynagrodzenia, modlitwy, opublikowane pod tytułem *Vie et oeuvres de la bienheureuse Marguerite Marie Alacoque* (t. I-III, Paris 1915-1918). Fragmenty jej pism ukazały się w języku polskim jako *Pamiętnik duchowy świętej Małgorzaty Marii Alacoque* (Kraków 1947, 1996).

2. Kontekst historyczno-duchowy objawień oraz ich recepcja

Stopniowe wprowadzanie praktyk związanych z kultem Bożego Serca w duchu objawień dokonywało się głównie w klasztorach wizytek, jezuitów i pijarów. Celem pochodzącego z wizji mistycznych przesłania Małgorzaty Marii było propagowanie publicznego kultu i nabożeństwa do Najświętszego Serca Jezusa. Liczne określenia z objawień, między innymi: rana, płomień, rozpalony piec, słońce, napój, pokarm, stały się istotnymi składnikami typologii mistycznej, pozwalającej na zaliczenie tej świętej do grona mistyków przeżyciowych. Na uwagę zasługuje fakt, że wewnętrzne słowa, rozmowy z Chrystusem, bliskość krzyża i otwartej rany boku, spoczywanie na piersi Chrystusa, wnikanie w tajemnice Jego Serca, poznawanie przyszłości i stanu dusz w czyśćcu zainspirowały ją do uczynienia z siebie całkowitego daru w ślubie żertwy i ofiarowania się za grzechy świata, zwłaszcza zaś osób konsekrowanych. O kształcie życia duchowo-mistycznego Małgorzaty Marii decydował również kontekst jej formacji religijnej i teologicznej, przebiegający w nurcie duchowości Franciszka Salezego, Teresy Wielkiej, Piotra de Bérulle'a oraz Ignacego

Loyoli. Świadczy o tym jej życie obłąką wyrażającą się między innymi w milczeniu i modlitwie, wyjątkowej prostocie, całkowitym wyniszczeniu i przyłgnięciu do Jezusa.

Objawienia Małgorzacie Marii oraz zlecona jej misja głoszenia tajemnic Bożego Serca przypadały w okresie ekspansji jansenizmu i kwietyzmu. Według teologicznej oceny (dokonanej w XVIII wieku) były przejawem samoudzielania się światu i każdemu człowiekowi miłosiernej miłości Boga we Wcielonym Słowie. Zasadność tak rozumianego odczytania tego przesłania potwierdzają w wymiarze ogólnokościelnym wypowiedzi papieży: Piusa IX w brewe beatyfikacyjnym Małgorzaty Marii (1864 r.), Leona XIII w encyklice *Annum sacrum* (1899 r.), Benedykta XV w brewe kanonizacyjnym *Ecclesiae consuetudo* (1920 r.), Piusa XI w encyklice *Miserentissimus Redemptor* (1927 r.), Piusa XII w encyklice *Haurietis aquas* (1950 r.), Pawła VI w liście apostolskim *Investigabiles Divitias Christi* (1965 r.), a także Jana Pawła II w licznych przemówieniach, a zwłaszcza w czasie pielgrzymki do Paray-le-Monial w 1986 roku, w liście z okazji 300-lecia śmierci Małgorzaty Marii (1990 r.) oraz w liście do bpa Lyonu z okazji 100. rocznicy poświęcenia świata Najświętszemu Sercu Jezusa (1999 r.).

3. Ikonografia

Przedstawienia ikonograficzne Małgorzaty Marii Alacoque są ściśle związane z propagowanym przez nią kultem Serca Jezusa i jej powołaniem zakonnym. Najczęściej jest ukazywana jako mniszka, w czarnym habicie wizytek, z różańcem u pasa, z charakterystycznym gestem skrzyżowanych dłoni na piersiach. Jej indywidualnym atrybutem jest Serce Jezusa, z krzyżem w promieniach, otoczone koroną cierniową. Niekiedy trzyma ona w dłoniach przebite serce. Znanie są też jej wizerunki, zwłaszcza w sztuce baroku, w świeckiej, bogato zdobionej sukni. Wśród ujęć scenicznych występuje scena objawienia się Chrystusa Małgorzacie Marii z symbolicznym

wizerunkiem na piersiach, przedstawiana zazwyczaj we wnętrzu kościoła, ponad stopniami ołtarza lub nad mensą. Znaną są między innymi obrazy: Melchiora Paula von Deschwandena z 1864 roku w kaplicy cmentarnej w Solurze, Juliusa Heinischa z 1898 roku w kościele Michała Archaniola w Prudniku, Alberta Chmielowskiego z 1880 roku w klasztorze Albertynów w Krakowie i Józefa Buchbindera z końca XIX wieku w kościele Świętej Trójcy w Radzynie Podlaskim. Inny rodzaj przedstawień stanowią kompozycje *Wizja św. Małgorzaty Marii Alacoque* rozbudowane o postać Boga Ojca, Gołębicę Ducha Świętego (obraz ołtarzowy z XVIII wieku w kościele Wizytek w Warszawie), a także scena *Adoracja* ukazująca Świętą w postawie klęczącej, zatopioną w modlitwie przed symbolicznie ukazanym Sercem Jezusa (miedzioryt z XVIII wieku, BNWwa).